

DOKUMENT O POLITIKAMA

SVEOBUH VATNO UNAPRJEĐENJE SEKTORA VODNIH USLUGA U BOSNI I HERCEGOVINI

juli 2019.

Sadržaj

Sažetak	3
1. Uvod	4
2. Pozadina	4
2.1. Vizija i politika.....	4
2.2. Zakonodavno – pravni i institucionalni okvir	5
2.3. Operativna učinkovitost i financijska održivost	7
2.4. Jačanje kapaciteta	8
2.5. Svijest i uključivanje javnosti.....	8
3. Prijedlozi mogućih rješenja	8
4. Elementi mogućih rješenja	9
5. Korisnici / ciljne grupe	11
6. Proces donošenja odluka.....	11
7. Zaključci i preporuke.....	12
8. Plan komuniciranja i zagovaranja	15
Prilozi	
Prilog 1. Učesnici sastanaka Platforme za dijalog.....	16
Prilog 2. Potreban angažman interesnih strana i njihova koordinacija.....	17
Prilog 3. Organizacija sektora vodnih usluga u BiH.....	20

Sažetak

U Bosni i Hercegovini (BiH), sektor vodosnabdijevanja i odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda tj. sektor vodnih usluga karakterizira nedostatak pristupa kvalitetnim uslugama, loša izvedba sektora i upitna održivost pružanja vodnih usluga.

Ne postoji niti jasna vizija sektora vodnih usluga u BiH niti politika vodnih usluga. Sektor vodnih usluga nije pravno i institucionalno reguliran što za posljedicu ima nedostatak jasno definiranih prava i obaveza kao i uloga i odgovornosti u sektoru. Standardi pružanja usluge nisu definirani, a praćenje učinka sektora je slabo. Postojeći propisi u oblasti pružanja vodnih usluga nisu usklađeni s odgovarajućim direktivama Europske unije (EU) čime se stvara prepreka BiH integracionim procesima EU-je.

Infrastruktura za pružanje vodnih usluga je dosta zastarjela i njome se ne upravlja na odgovarajući način. Gubici u vodovodnim sistemima su generalno visoki što dovodi do prekomjerne eksploatacije vodnih resursa i velikih troškova distribucije. Kvalitet vode je također problematičan posebno u sistemima sa velikim fizičkim gubicima kod kojih zbog kvarova na mreži dolazi do prodiranja otpadnih i podzemnih voda u sistem. I dok s jedne strane nedostatak znanja i stručnosti umnogome doprinosi operativnoj neefikasnosti, s druge strane nisu uspostavljeni sistemski programi jačanja kapaciteta.

Pružatelji usluga tj. javna vodovodna/komunalna preduzeća (JVP/JKP) se bore za financijsku održivost. Tarife vodnih usluga ne pokrivaju troškove, a politički utjecaj na određivanje tarifa je veoma snažan i ide u pravcu zadovoljavanja socijalnog mira umjesto na poštivanje ekonomskih kriterija. I određeni broj drugih faktora, kao što je prekomjerna zaposlenost i neadekvatno upravljanje imovinom, također dovodi u pitanje financijsku održivost JVP/JKP i, na taj način, održivost pružanja vodnih usluga.

I na kraju je važno napomenuti da korisnici vodnih usluga nisu aktivni i dobro informirani akteri koji su uključeni u planiranje i donošenje odluka i, slijedom toga, nisu u mogućnosti da traže svoja prava i ispunjavaju svoje obaveze. Ne postoji razumijevanje vodnih usluga kao ni općeprihvaćena vrijednost o tome kako se vodni resursi trebaju koristiti i zaštititi.

Stanje sektora poziva na sistematičnu i participativnu reformu radi izrade i primjene sektorskih politika, strategija, pristupa i dobrih praksi. Stoga je sa ciljem da se podrži postizanje konsenzusa interesnih strana o potrebi reforme i definiranju rješenja na utvrđene nedostatke, u aprilu 2017. godine pokrenuta Platforma za dijalog interesnih strana u sektoru vodnih usluga u BiH.¹ Kroz intenzivne konsultacije u okviru Platforme za dijalog je u novembru 2018. godine izrađen Dokument o stavu u kojem je dat pregled ključnih zapažanja o sektoru i prijedlozi za unaprjeđenje koji su elaborirani u ovom Dokumentu o politikama.²

Cilj ovog Dokumenta o politikama je da služi kao polazna osnova za pokretanje reforme sektora vodnih usluga u BiH.

¹ Uspostavljanje Platforme za dijalog je inicirano od strane Udruženja za oblasti voda i zaštitu okoliša „Aquasan mreža u BiH“, a popis institucija i organizacija koje učestvuju u Platformi za dijalog je dat u Prilogu 1.

² Aquasan mreža u BiH je u martu izradila prvi nacrt Dokumenta o politikama na čiju kvalitetu su učesnici Platforme za dijalog dali značajni doprinos.

1. Uvod

Voda je osnovno ljudsko pravo i, kao takva, primarni prirodni i dragocjeni državni resurs. Voda presijeca administrativne granice i jedan je od ključnih elemenata u planiranju razvoja. Voda se na globalnom nivou smatra neograničeno dostupnom; međutim, sve veći pritisci na vodne resurse uslijed brzog porasta broja stanovnika, klimatskih promjena i zagađenja zahtijevaju hitno donošenje odluka o tome kako unaprijediti trenutno i buduće pružanje vodnih usluga i obavezuju države da unaprijede način na koji upravljaju svojim vodnim resursima i njima povezanim uslugama tj. uslugama vodosnabdijevanja i odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda.

Prema tome, neophodna je državna politika koja će dati okvir za odgovarajuće upravljanje vodnim uslugama – i uslugom vodosnabdijevanja i uslugom odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda – na integriran i okolišno-prihvatljiv način koji će biti u skladu sa potrebama stanovništva. Pored toga, dobro upravljanje sektorom za dobrobit svih zahtjeva ne samo izradu politika, zakona i propisa već i njihovu punu primjenu kao i unaprjeđenje na osnovu praćenja njihovog učinka.

Trenutno stanje u BiH u pogledu zakonodavno-pravnog i institucionalnog reguliranja vodnih usluga i primjene postojećih propisa ne odražava njihovu važnost i stoga se mora unaprijediti. Vizija, politička volja, ekspertiza i angažman svih interesnih strana su ključni elementi ovog procesa.

2. Pozadina

2.1. Vizija i politika

Ne postoji vizija šta je u sektoru vodnih usluga u BiH potrebno srednjoročno i dugoročno postići kao ni politika kojom bi se definirali opći ciljevi i prioriteti za pružanje i razvoj vodnih usluga. Dosadašnji programi vodosnabdijevanja i odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda su se uglavnom fokusirali na proširenje vodovodne i kanalizacione mreže pri čemu se nije davala dužna pažnja održivosti tj. odgovarajućem upravljanju vodnim uslugama, infrastrukturom za pružanje vodnih usluga i zaštiti vodnih resursa.

U BiH, vodne usluge su obuhvaćene kroz dvije oblasti – oblast voda i oblast komunalnih djelatnosti – i obrađene su kroz nekoliko zakona koji su usvojeni na različitim nivoima vlasti sa dosta nejasnim institucionalnim nadležnostima za donošenje odluka, implementaciju i nadzor. Stoga je nepostojanje vizije i politike posebno problematično i vodi ka *ad hoc* intervencijama u sektoru koje niti imaju održiv učinak niti doprinose značajnim unaprjeđenjima u sektoru.

Pored toga, ne postoji sistem za prikupljanje i analiziranje sektorskih podataka tj. *benchmarking*; umjesto toga, podaci se prikupljaju putem određenih projekata ili studija i na osnovu njih donose procjene i planovi.

2.2. Zakonodavno – pravni i institucionalni okvir

Sektor vodnih usluga u BiH je fragmentiran i nedovoljno precizan.

Ustavi. Oblasti voda i komunalnih usluga nisu izričito spomenute u Ustavu BiH pa zakonodavno-pravnu nadležnost u ovim oblastima imaju Federacija BiH (FBiH), Republika Srpska (RS) i Brčko distrikt BiH (BD BiH).³ U Ustavu FBiH je nedovoljno precizno regulirana zakonodavno-pravna nadležnost u oblastima voda i komunalnih djelatnosti. Tako je u praksi zakonodavno-pravna nadležnost u oblasti voda podijeljena između FBiH i kantona dok je u oblasti komunalnih djelatnosti na nivou kantona.⁴ Prema Ustavu RS, RS ima zakonodavno-pravnu nadležnost u oblastima voda i komunalnih djelatnosti.

Zakoni o komunalnim djelatnostima. Vodne usluge su, kao komunalne djelatnosti, obuhvaćene zakonima o komunalnim djelatnostima koji su usvojeni na nivou kantona u FBiH, na nivou RS i BD BiH. Ovi zakoni tek uopćeno definiraju sve komunalne djelatnosti (javni prijevoz, parkiranje, itd.). Zakonima je propisano da su jedinice lokalne samouprave (JLS) odgovorne da osiguraju obavljanje komunalnih djelatnosti, ali nije definirano na koji način. Naime, ovi zakoni nisu regulirali odnose tj. prava i obaveze kao i uloge i odgovornosti između JLS i pružatelja usluga tj. JVP/JKP niti su uspostavili odgovarajući regulatorni okvir za određivanje tarifa.

Zakoni o vodama. Kako vode ulaze i u oblast voda, vodne usluge su također obuhvaćene entitetskim zakonima o vodama i kantonalnim zakonima o vodama koji su doneseni u nekim kantonima, ali, opet, tek površno i bez neophodnih pojedinosti o načinu pružanja i razvoja vodnih usluga. Također postoje planovi upravljanja vodnim područjima koji sadrže mjere za postizanje dobrog stanja voda na vodnom području među kojima se nalaze i mjere koje se odnose na vodne usluge.⁵

Zakoni o lokalnoj samoupravi. Vodne usluge su, kao komunalne djelatnosti, obuhvaćene i entitetskim i kantonalnim zakonima o lokalnoj samoupravi kojima je propisano da nadležnost nad komunalnim djelatnostima imaju JLS tj. općine/gradovi/kanton⁶ i da JLS osiguravaju organizaciju, obavljanje, upravljanje, financiranje i unaprjeđenje i razvoj komunalnih djelatnosti.

Bitno je napomenuti da pored fragmentiranosti zakonske regulative i određenih nejasnoća nedostaje puni nadzor/praćenje nad provođenjem ovih zakonskih propisa čime izostaju i mjere za unaprjeđenja koje se trebaju utvrditi na osnovu nalaza nadzora i kontrole.

Institucionalna nadležnost nad vodnim uslugama u BiH je također fragmentirana i provodi se od strane nekoliko institucija na različitim nivoima vlasti.⁷

U BiH nije jasno definirano koje je ministarstvo i na kojem nivou nadležno za vodne usluge odnosno za vođenje politike i procesa planiranja, koordinaciju aktivnosti kao i praćenje i evaluaciju učinka sektora. Drugim riječima, u BiH ne postoji ministarstvo ni na jednom nivou vlasti koje je odgovorno za

³ Ustav Bosne i Hercegovine, član III.3c: "Sve vladine funkcije i ovlasti koje po ovom Ustavu nisu izričito dodijeljene institucijama Bosne i Hercegovine pripadaju entitetima"

⁴ Vodne usluge ulaze i u oblast voda pa se postavlja pitanje zašto zakonodavno-pravna nadležnost u oblasti komunalnih usluga nije također podijeljena između FBiH i kantona.

⁵ Ove mjere čine oko 95% financijskih procjena tih planova

⁶ Kanton Sarajevo

⁷ Organizacija sektora vodnih usluga u BiH je ilustrirana u Prilogu 2

poduzimanje aktivnosti koje će osigurati stvaranje pravnog i poslovnog okruženja za pružanje vodnih usluga.

Državni nivo. Kao što je rečeno, oblasti voda i komunalnih usluga nisu izričito spomenute u Ustavu BiH pa na nivou države ne postoji institucija nadležna za oblasti voda i komunalne djelatnosti. Tek Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH provodi određene poslove i zadatke koji se odnose na definiranje politike, osnovnih principa, koordiniranje djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu u, između ostalog, području zaštite okoline, razvoja i korištenja prirodnih resursa.

Nivo entiteta. Na nivou entiteta tj. u FBiH, RS i BD BiH dva su ministarstva u najvećoj mjeri nadležna za vodne usluge: entitetska ministarstva za vodoprivredu imaju većinsku nadležnost dok ministarstva za okoliš/ekologiju imaju nadležnost u nekim aspektima pružanja vodnih usluga.

U FBiH, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH je nadležno za oblast voda dok je Ministarstvo okoliša i turizma FBiH nadležno za oblast komunalnih djelatnosti i zaštite okoliša. Drugim riječima, oba ministarstva imaju određene nadležnosti u pogledu vodnih usluga, ali njihove uloge i odgovornosti nisu precizirane. Ministarstvo pravde FBiH je nadležno za nadzor nad radom JLS pa s obzirom da su JLS odgovorne za osiguravanje pružanja vodnih usluga, i ovo Ministarstvo je jedna od nadležnih institucija. Stručne poslove i zadatke koje se odnose na upravljanje vodama na nivou FBiH obavljaju Agencija za vodno područje rijeke Save i Agencija za vodno područje Jadranskog mora.

U RS, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS je nadležno za oblasti komunalnih djelatnosti i zaštite okoliša dok je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS nadležno za oblast voda. Opet, dakle, dva ministarstva imaju određene nadležnosti u pogledu vodnih usluga. Ministarstvo uprave i lokalne samouprave RS je nadležno za nadzor nad radom JLS pa je, analogno situaciji u FBiH, i ovo Ministarstvo relevantna institucija u sektoru vodnih usluga. Stručne poslove i zadatke koje se odnose na upravljanje vodama na nivou FBiH obavlja Javna ustanova „Vode Srpske.“

U BD BiH se poslovi iz oblasti korištenja i zaštite voda obavljaju u Odjeljenju za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu dok se poslovi iz oblasti komunalnih djelatnosti obavljaju u Odjeljenju za komunalne poslove Vlade BD BiH pa, ponovno, dva odjeljenja imaju nadležnost u pogledu vodnih usluga.

Kantonalni nivo. Institucionalna nadležnost na nivou FBiH se odražava i na nivou kantona odnosno ni u jednom kantonu vodne usluge nisu u nadležnosti samo jednog ministarstva već su to obično dva kantonalna ministarstva koja imaju nadležnost za vodne usluge.

Lokalni nivo. Prema entitetskim zakonima o lokalnoj samoupravi, JLS imaju direktnu nadležnost za organiziranje pružanja vodnih usluga na nivou JLS. Poslovi iz oblasti voda i komunalnih djelatnosti su različito organizirani u okviru lokalne administracije. U većini JLS se ovi poslovi i zadaci obavljaju u okviru dvije ili više službi što onemogućava efikasno i učinkovito upravljanje i nadzor nad radom pružatelja usluga.

Operativno, vodne usluge pružaju JVP/JKP čiji su osnivači i/ili većinski vlasnici JLS.

2.3. Operativna učinkovitost i financijska održivost

Oko 75% stanovništva u BiH ima pristup javnim uslugama vodosnabdijevanja dok je 41% pokriveno uslugama odvodnje otpadnih voda. Samo 15% stanovništva je priključeno na postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV).⁸

Kvaliteta pružanja vodnih usluga bilježi negativan trend uslijed smanjenja kvalitete vode za piće uzrokovanog zagađenjima i povećanjem gubitaka u vodovodnoj mreži. Prosječna vrijednost neprihodovane vode⁹ iznosi 49%¹⁰ dok u nekim vodovodnim sistemima dostiže i 70%¹¹.

Infrastruktura za pružanje vodnih usluga je uglavnom dotrajala i zastarjela što dovodi do sve veće neefikasnosti i povećanih troškova održavanja. U prosjeku je tek polovina imovine koja je povjerena JVP/JKP od strane JLS na upravljanje i održavanje evidentirana i registrirana. Stvarna amortizacija komunalne infrastrukture se većinom ne obračunava. Nedostatak financija za održavanje ovih stalnih sredstava je trenutno jedan od najznačajnijih problema u poslovanju JVP/JKP. Osim toga, broj kapitalnih infrastrukturnih investicija je u porastu, ali je ujedno u porastu i upitnost njihove održivosti, jer JLS ne provode potrebna prethodna istraživanja njihove priuštivosti i operativnih troškova.

U većini JVP/JKP je evidentna neadekvatna politika zapošljavanja. Tako se većina JVP/JKP suočava sa prekomjernom zaposlenosti sa jedne strane i, sa druge strane, nedostatkom stručnih i iskusnih kadrova i radnika što doprinosi lošem poslovanju JVP/JKP.

U skoro 40% JVP/JKP u BiH¹² je pokrivenost operativnih troškova¹³ manja od 100% što znači da poslovni prihodi nisu dovoljni za poslovne rashode.¹⁴ Štaviše, rashodi nisu ni poznati, jer se troškovi ne razdvajaju po funkcijama i troškovnim centrima. Dodatni financijski problem JVP/JKP predstavlja nizak stepen naplate potraživanja od 84% u prosjeku.¹⁵ Jedan broj JVP/JKP u BiH se nalazi u stečaju zbog nemogućnosti izmirenja financijskih obaveza, a procjene govore da je njih oko 60-70% u riziku od otvaranja stečajnog postupka.

Nedovoljno ulaganje u rad i održavanje kao i u nove investicije za posljedicu ima sve veće propadanje postojeće infrastrukture i, slijedom toga, slabiju kvalitetu vodnih usluga što utiče na spremnost korisnika usluga da plate istu pa, prema tome, i sve veću upitnost financijske održivosti pružatelja usluga. Neodrživost pružatelja usluga dovodi u pitanje održivost kvalitete vodnih usluga.

⁸ Izvor: Projekat „Vodosnabdijevanje i odvodnja otpadnih voda – Pregled institucionalnog okvira sektora vodnih usluga u BiH“, Svjetska banka, 2017

⁹ Neprihodovana voda je razlika između količine vode koja je ušla u sistem vodosnabdijevanja i količine vode koja je fakturirana korisnicima usluga

¹⁰ Izvor: *Stanje sektora – Regionalni izvještaj 2018*, Svjetska banka, 2019

¹¹ Izvor: Projekat „Općinskog okolišnog i ekonomskog upravljanja“ (projekat MEG)

¹² Izvor: Projekat „Vodosnabdijevanje i odvodnja otpadnih voda – Pregled institucionalnog okvira sektora vodnih usluga u BiH“, Svjetska banka, 2017

¹³ Pokazatelj ekonomičnosti ukupnog poslovanja mjeri uspješnost JVP/JKP u smislu pokrivenosti troškova i održivosti operativnog poslovanja

¹⁴ Ipak, treba napomenuti da praksa JVP/JKP često ne uključuje u dovoljnoj mjeri investicijsko i tekuće održavanje, odnosno redovnu zamjenu i sanaciju infrastrukture, čime se značajno umanjuju poslovni rashodi

¹⁵ Izvor: *Stanje sektora – Regionalni izvještaj 2018*, Svjetska banka, 2019

2.4. Jačanje kapaciteta

Sektor je u velikoj mjeri suočen sa nedostatkom ljudskih, organizacionih i institucionalnih kapaciteta. Ovaj nedostatak je posebno evidentan kod pripreme i implementacije kapitalnih infrastrukturnih investicija kao i rada i održavanja novih investicija. Bez obzira na ovo, nisu uspostavljeni planski programi obuka i certifikacije zaposlenih dok su ulaganja u jačanje ljudskih kapaciteta nedovoljna. Sektor se dodatno suočava s „odljevom mozgova“ zbog čega se mora oslanjati na vanjske eksperte čime se dovodi u pitanje održivost projektnih intervencija i adekvatnog nivoa pružanja usluga općenito.

2.5. Svijest i uključivanje javnosti

U sektoru vodnih usluga u BiH ne postoji participativni pristup planiranju i donošenju odluka i većina stanovnika nije senzibilizirana o strateškoj važnosti čuvanja i zaštite voda. Aktivnosti koje za cilj imaju pojasniti pitanja koja se tiču vodnih usluga i povećati znanje građana kako bi razumjeli, cijenili i podržali promjene u politikama i tehnologiji, ali isto tako promjene u svom ponašanju, a koje su nužne da bi se postigla održivost vodnih usluga, se ne provode.

Istovremeno se stepen zadovoljstva građana pruženim uslugama istražuje tek sporadično i jedino na lokalnom nivou. Prema tome, ne postoje podaci koji bi se mogli prikazati za nivo cijele BiH i oba njena entiteta, a koji bi pokazali koliko građani razumiju probleme vezane za pružanje i razvoj vodnih usluga kao i moguća rješenja.

3. Prijedlozi mogućih rješenja

Usluge vodosnabdijevanja i odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda u BiH se trebaju pružati i razvijati u skladu sa potrebama građana/korisnika usluga na pravedan i ekonomičan način uz poštivanje načela zaštite javnog zdravlja i zaštite okoliša kao i direktivama i najboljim praksama EU-je.

Prema tome, sektor vodnih usluga u BiH je potrebno reformirati kroz unaprjeđenje strateškog, zakonodavno-pravnog i institucionalnog okvira za pružanje i razvoj vodnih usluga, povećanje operativne učinkovitosti i financijske održivosti pružatelja usluga, jačanje kapaciteta u sektoru i postizanja razumijevanja i općih vrijednosti o vodnim uslugama. Pored toga, s obzirom da je većina JVP/JKP u vlasništvu JLS, reformom se treba osigurati da je ovaj novi integrirani i inkluzivni sektor vodnih usluga dobro inkorporiran u sveukupni sistem pružanja usluga na nivou JLS.

Reforma sektora vodnih usluga treba obuhvatiti slijedeće aspekte:

Definiranje vizije i politike vodnih usluga. Formulirana i promovirana perspektiva BiH o ključnim aspektima pružanja i razvoja vodnih usluga i definirani prioriteti i ciljevi koje je potrebno postići prilikom organiziranja vodnih usluga.

Unaprjeđenje zakonodavno-pravnog i institucionalnog okvira pružanja vodnih usluga. Precizirane uloge i odgovornosti kao i prava i obaveze u sektoru vodnih usluga što dovodi do stvaranja novog podržavajućeg pravnog i poslovnog okruženja za pružanje vodnih usluga.

Povećanje operativne učinkovitosti i financijske održivosti pružatelja usluga. Unaprijeđen pristup i bolja kvaliteta vodnih usluga i povećana održivost vodnih usluga i pružatelja vodnih usluga, uključujući i njihovu kreditnu sposobnost JVP/JKP i održivost kapitalnih investicija.

Sistemska pristup jačanju kapaciteta. Provođenje redovnih i ciljanih mjera za jačanje kapaciteta koje omogućuju sticanje znanja i vještina o novim pristupima, metodologijama i procedurama rada koje se primjenjuju u praksi i doprinose boljem poslovanju, osiguravaju dobru pripremu i implementaciju novih kapitalnih investicija i održivost ovih ulaganja, stvaraju vlastitu ekspertizu i motiviraju zaposlene.

Podizanje svijesti i promocija sektora. Postignuto razumijevanje o strateškom značaju vodnih usluga i pokrenut dijalog o ključnim aspektima u sektoru kako bi se omogućilo participativno planiranje i donošenje odluka.

Reforma sektora vodnih usluga se treba voditi slijedećim načelima:

- **Društvena održivost.** Svi građani imaju pristup odgovarajućim i priuštivim vodnim uslugama koje zadovoljavaju njihove zdravstvene i životne potrebe i igraju svrsishodnu ulogu pri donošenju odluka;
- **Okolišna održivost.** Pružanje i razvoj vodnih usluga ne kompromitira bioraznolikost, funkcioniranje staništa i hidrološke procese;
- **Zakonodavno-pravna održivost.** Uspostavljen je i primjenjuje se dobar regulatorni i nadzorni okvir koji će omogućiti održivo pružanje i razvoj vodnih usluga;
- **Ekonomska održivost.** Pružanje vodnih usluga je priuštivo i troškovno učinkovito;
- **Financijska održivost.** Uvedena je dobro usklađena struktura poticaja kojom se financiranje JVP/JKP direktno veže za bolje poslovanje i odgovornost;
- **Institucionalna održivost.** Državne, entitetske, kantonalne i lokalne vlasti provode kombinirane i koordinirane aktivnosti na uspostavljanju i primjeni snažnog sistema unaprjeđenja sektorskih institucija i JVP/JKP, a institucije zadužene za upravljanje i pružanje vodnih usluga imaju dovoljno sredstava da dugoročno obavljaju ove djelatnosti.

4. Elementi mogućih rješenja

Neophodno je formulirati viziju sektora vodnih usluga imajući na umu svrhu pružanja vodnih usluga i stanje, u smislu rezultata, kako sektor treba izgledati kad se ostvari ova svrha. Politika vodnih usluga treba definirati sistemski pristup vodnim uslugama i okvir za pružanje i razvoj vodnih usluga odnosno smjernice za svakodnevno ophođenje i donošenje odluka.

Za postizanje zakonodavno-pravnih i institucionalnih unaprjeđenja je neophodno uraditi ili izmjene i dopune postojećih zakona o komunalnim djelatnostima, zakona o vodama i zakona o lokalnoj samoupravi¹⁶ ili pristupiti izradi i usvajanju novih entitetskih zakona o vodnim uslugama koji bi sistemski regulirao samo usluge vodosnabdijevanja i odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda. Tokom cijelog procesa je neophodno uzeti u obzir transponiranje direktiva EU u zakonodavstvo BiH kako bi se ispunili

¹⁶ Zakon o vodama FBiH je bio predmet velikog broja izmjena i dopuna pa svaka nova izmjena ili dopuna će podrazumijevati usvajanje novog zakona

uslovi integracijskih procesa. Nakon izrade i usvajanja ovih zakonodavno-pravnih i institucionalnih unaprjeđenja je potrebno usklađivanje odgovarajućih odredbi drugih zakona tj. zakona o komunalnim djelatnostima, zakona o vodama i zakona o lokalnoj samoupravi kao i drugih zakonskih propisa. Pored toga je potrebno usvojiti i primjenjivati prateće propise tj. uredbe, pravilnike, odluke, itd. kako bi zakonodavno-pravna i institucionalna unaprjeđenja bila operativna uključujući i praćenje izvedbe sektora putem prikupljanja pokazatelja uspješnosti poslovanja JVP/JKP (*benchmarking*).

Potrebno je ipak naglasiti da novi zakoni i propisi neće sami omogućiti stvaranje podržavajućeg okruženja. Neophodna je, naime, tehnička i financijska podrška za provođenje funkcija praćenja/nadzora kao i funkcija pružanja usluga u skladu sa zakonskim propisima.

Pored toga je potrebno uvesti obaveze poslovnog planiranja kroz postavljanje realnih ciljeva poslovanja JVP/JKP i institucionaliziranje prikupljanja pokazatelja uspješnosti poslovanja JVP/JKP (*benchmarking*). Unaprjeđenje kvalitete vodnih usluga se može postići uvođenjem poticaja za JLS i JVP/JKP za poštivanje propisa i praćenjem njihove primjene. Kvalitetu vodnih usluga je potrebno unaprijediti uvođenjem kontinuiranog i redovnog nadzora kvalitete vode za piće, a posebno za izvorišta koja su podložna promjeni kvalitete sirove vode. Ulaganja u novu infrastrukturu i rehabilitacija postojeće također može poboljšati kvalitetu vodnih usluga. Neophodno je uvesti redovnu praksu energijske učinkovitosti i upravljanja neprihodovnom vodom kroz izradu i usvajanje akcionih planova. Vodeći se iskustvima i praksama zemalja Zapadne Europe, postojeće organizacione strukture JVP/JKP je potrebno optimizirati, broj zaposlenih racionalizirati i unaprijediti njihovu kvalifikacionu infrastrukturu.¹⁷ JVP/JKP trebaju, u saradnji sa svojim JLS, identificirati i utvrditi vrijednost imovine kojom upravljaju te izvršiti priznavanje ove imovine u skladu sa zakonskim propisima. Prije zaduživanja je potrebno provesti detaljnu analizu da li je zaduživanje za nova ulaganja potrebno i priuštivo. Za bolje upravljanje troškovima, podjelu odgovornosti, ispravno planiranje i određivanje cijena vodnih usluga koje se temelje na stvarnim troškovima neophodno je uvesti troškovno računovodstvo, uspostaviti troškovne centre i povezati ovo računovodstvo sa financijskim računovodstvom.

Reformu sektora vodnih usluga nije moguće provesti bez kontinuiranog jačanja kapaciteta donosioca odluka i zaposlenih u sektoru vodnih usluga. Provođenjem programa jačanja kapaciteta će se unaprijediti rad i poslovanje svih aktera u sektoru, a posebno JLS i JVP/JKP, poboljšati kvaliteta vodnih usluga, omogućiti provođenje direktiva EU i unaprijediti implementacija planova upravljanja vodnim područjima na lokalnom nivou kao i dati doprinos izgradnji informacionog sistema voda. Važno je napomenuti da je neophodno raditi na jačanju kapaciteta za programiranje i implementaciju projekata u institucijama okoliša, voda i financija na svim nivoima vlasti u BiH kako bi se osigurala brža apsorpcija sredstava i održivost efekata završenih projekata.

¹⁷ Preporučeni broj zaposlenih u JVP/JKP za zemlje u razvoju kao što je BiH je 1.0 – 1.2 zaposlenih na 1 000 korisnika usluga

5. Korisnici / ciljne grupe

Koristi koje proizlaze iz reforme sektora vodnih usluga su navedene prema interesnim stranama:

- **Korisnici usluga** će imati osiguran veći pristup i kvalitetnije usluge vodosnabdijevanja i odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda prema jasno utvrđenoj i priuštivoj tarifi u skladu sa usvojenom tarifnom metodologijom.
- **Pružatelji vodnih usluga** odnosno JKP/JVP će imati osigurane preduslove za dugoročno efikasno i održivo operativno i financijsko poslovanje zasnovano na tarifi koja pokriva troškove, a kroz jasno definiranje uloga i odgovornosti, definiranja i osiguranja izvora financiranja za pružanje i razvoj vodnih usluga, pune primjene tarifne metodologije i potpisivanje ugovora o pružanju javnih vodnih usluga.
- **Jedinice lokalne samouprave** će imati efikasne i održive pružatelje vodnih usluga i biti u mogućnosti da svojim građanima osiguraju kvalitetnu uslugu te će, na taj način, moći uspješno provoditi svoju nadležnost organiziranog pružanja vodnih usluga.
- **Entitetska i kantonalna ministarstva** kao i nadležne agencije za vode i fondovi za zaštitu okoliša će imati precizno utvrđene nadležnosti i raspoložive mehanizme za primjenu propisa, programiranje i koordinaciju projekata i aktivnosti uključujući i praćenje i evaluaciju primjene usvojenih propisa i poslovanja JVP/JKP.
- **Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH** će kroz zakonodavno-pravno i institucionalno reguliranje sektora vodnih usluga u BiH imati osiguran otvoren prostor za kvalitetnije programiranje i privlačenje investicija u sektoru.
- **Privatni sektor** tj. konsultanti, dobavljači i izvođači radova će imati održivo tržište u porastu za pružanje svojih usluga čime će se doprinijeti ekonomskom razvoju zemlje.

Imajući u vidu gore navedeno, sektor vodnih usluga u BiH će u cjelini imati koristi od uspostavljanja strateškog okvira, postizanja razumijevanja o značaju sektora i općih vrijednosti kao i značajnog jačanja stručnjaka i zaposlenika u sektoru.

6. Proces donošenja odluka

Reformu treba inicirati Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u bliskoj saradnji s entitetskim ministarstvima za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo i nadležnim odjelom BD BiH. nadležna ministarstva/odjel trebaju iskoristiti ovaj Dokument o politikama kao ulazni dokument koji će biti predstavljen Vladi FBiH, RS i BD BiH. Vlade FBiH, RS i BD BiH donose odluku i pokreću proces reforme sektora vodnih usluga te zadužuju nadležna ministarstva/odjeljenje za provođenje reforme. Za potrebe reforme nadležna ministarstva/odjeljenje pristupaju, između ostalog, programiranju projekta reforme sektora vodnih usluga u saradnji sa međunarodnim financijskim institucijama (MFI) i donatorima i, prema potrebi, angažiraju stručnjake/konsultante za pitanja unaprjeđenja zakonodavno-pravnog i institucionalnog okvira, definiranja sistemskih rješenja za jačanje kapaciteta i certificiranje kadrova te dizajniranje i provođenje kampanja za povećanje svijesti i promociju sektora vodnih usluga.

Neophodno je precizirati institucije i odgovorne osobe koje su zadužene za provođenje reformskih aktivnosti. Potrebno je jačati kapacitete svih aktera uključenih u predložene promjene, a posebno kapacitete JLS i JVP/JKP. U tom smislu je nužno osigurati tehničku i financijsku podršku.

Naposljetku, politika vodnih usluga će biti politički stav o tome kako se sektor vodnih usluga u BiH treba urediti i kako treba trošiti javna sredstva u cilju pružanja i razvoja vodnih usluga. Stoga je za definiranje i provođenje politike vodnih usluga neophodna i tehnička stručnost, ali i politička volja. Prema tome, nužno je potrebno da su političke vođe u potpunosti upoznate o potrebi definiranja politike vodnih usluga i posljedicama nepostojanja iste. Nakon što se utvrdi vizija i politika vodnih usluga, neophodno je pristupiti izradi strategija koja će omogućiti njihovo provođenje.¹⁸

Za postizanje razumijevanja o nužnoj potrebi reforme sektora je neophodno provoditi aktivnosti usmjerene na podizanje svijesti i informiranje kako bi svi akteri tj. donosioci odluka, stručna javnost, nevladine organizacije i građani bili upoznati sa stanjem u sektoru i procesom pružanja vodnih usluga.

Prilikom izrade politike vodnih usluga neophodno je uzeti u obzir da određeni broj drugih politika koje se donose na npr. ekonomski razvoj, energiju, poljoprivredu, itd. imaju uticaj na vodne usluge pa, prema tome, politika vodnih usluga mora biti međusobno povezana i dosljedna s ovim politikama. Pored toga, detaljna analiza bi trebala dati pravac ka sveobuhvatnoj strategiji pružanja javnih usluga koja će služiti kao okvir za aktivnosti svih institucija u BiH uz koordiniranu podršku glavnih donatora i kreditnih institucija u BiH.

7. Zaključci i preporuke

Reforma sektora vodnih usluga u BiH je nužna i mora se pokrenuti hitno i istovremeno u oba BiH entiteta i BD BiH.

Definiranjem i preciziranjem uloga i odgovornosti, reforma će omogućiti bolje upravljanje vodnim uslugama i povećati kvalitetu i obim pružanja vodnih usluga, unaprijediti infrastrukturu za pružanje vodnih usluga kroz rehabilitaciju imovine, ulaganja i modernizaciju vodnih usluga, povećati operativnu učinkovitost i financijsku održivost JVP/JKP, olakšati apsorpciju domaćih i međunarodnih financijskih sredstava koja su na raspolaganju za izgradnju i poboljšanje infrastrukture i pripremiti BiH za ispunjenje zahtjeva direktiva EU i integracijske procese.

Reforma sektora vodnih usluga u BiH obuhvaća značajan broj konkretnih intervencija::

1. Definiranje vizije i politike vodnih usluga koja će obuhvatiti međunarodno prihvatljive principe i standarde kao i socio-ekonomski kontekst u BiH:

- Princip korisnik plaća: korisnik usluga snosi troškove usluge;
- Princip zagađivač plaća: zagađivač snosi troškove mjera za smanjenje zagađenja u skladu s obimom štete ili prekoračenja prihvatljivog nivoa zagađenja;
- Princip ekonomske učinkovitosti: optimiziranje svih troškova vezanih za pružanje i razvoj vodnih usluga;

¹⁸ Politiku vodnih usluga ne treba miješati s zakonskim propisima. Po usvajanju politike vodnih usluga je potrebno pristupiti razmatranju zakonskih propisa kako bi se utvrdile neophodne izmjene i dopune ili potreba za izradom i usvajanjem novih zakona i, na taj način, omogućilo provođenje politike.

- Princip punog pokrivanja troškova: u cijenu vode su uračunati svi troškovi koji se tiču pružanja i razvoja vodnih usluga (operativni troškovi, troškovi amortizacije, investicioni troškovi);
- Princip priuštivosti: uvođenje najveće moguće tarife koju prosječna porodica može platiti mjesečno i prosječne potrošnje po osobi (račun za pružene usluge ne prelazi 4% ukupnog prihoda porodice i za potrošnju do 10 m³ za tročlanu porodicu);
- Princip pravičnosti i jednakosti: vodne usluge se pod jednakim uslovima osiguravaju za sve;
- Princip očuvanja prirodnih resursa: uvođenje redovnih i posebnih vodnih naknada sa ciljem poticanja racionalnog korištenja usluga i, na taj način, zaštite postojećih resursa od prekomjerne eksploatacije;
- Jasna razlika između strateškog i operativnog nivoa upravljanja vodnim uslugama.

2. Izmjene i dopune postojećih zakona ili usvajanje novog zakona o vodnim uslugama i pratećih pod-zakonskih akata:

- Jasno i precizno definiranje zakonskih i institucionalnih nadležnosti u sektoru vodnih usluga odnosno jasno i precizno definiranje prava i obaveza, uloga i odgovornosti;
- Utvrđivanje ministarstva koje je nadležno za praćenje i procjenu rada JVP/JKP i poduzimanje mjera/aktivnosti za unaprjeđenje zakonskog i poslovnog okruženja u kojem JVP/JKP posluju kao i mjera za unaprjeđenje operativne učinkovitosti i financijske održivosti JVP/JKP;
- Uspostavljanje regulatornog tijela za vodne usluge;
- Definiranje odnosa postojećih zakona o vodama i zakona o komunalnim djelatnostima u obavljanju i razvoju vodnih usluga;
- Definiranje izvora financiranja za obavljanje i razvoj vodnih usluga, naročito na nivou JLS;
- Definiranje ko i za koje aktivnosti uzima kredit službeno i ko i pod kojim uslovima vraća kredit tj. definiranje pozicije JLS u procesu zaduživanja i kriterija za kredite za financiranje infrastrukturnih investicija;
- Uvođenje i primjena jedinstvene tarifne metodologije;
- Definiranje uslova pod kojima JLS povjerava JVP/JKP infrastrukturu za pružanje vodnih usluga na upravljanje i održavanje;
- Uvođenje obaveze izrade i usvajanja srednjoročnih strateških i operativnih poslovnih planova JKP/JVP i master planova kao i praćenje njihove implementacije;
- Uvođenje obaveze jačanja kapaciteta;
- Definiranje sheme za subvencioniranje socijalno osjetljivih kategorija;
- Organizaciona transformacija JLS i njihovih JVP/JKP kroz implementaciju dugoročnih programa za optimiziranje broja zaposlenika i njihove strukture;
- Transponiranje EU direktiva u BiH zakonodavstvo u svrhu ispunjavanja uslova za EU integracije.

3. Financiranje infrastrukturnih investicija:

- Uspostavljanje financijskog okvira za financiranje sektora sa ciljem promoviranja sektorskih unaprjeđenja i održivosti uzimajući u obzir postojeće financijske mehanizme za JLS i JVP/JKP;
- Uspostavljanje mehanizma poticaja za JLS i JVP/JKP da provode regulativu i prate usklađenost njihovog rada sa regulativom;
- Osigurati sredstva za financiranje iz javnog sektora za praćenje i nadzor na nivou entiteta i kantona kao i provođenje aktivnosti na lokalnom nivou;
- Podržati JVP/JKP da unaprjeđuju svoju financijsku učinkovitost ka kreditnoj sposobnosti i pristupu komercijalnom financiranju.

4. Uspostavljanje sistema jačanja kapaciteta i certificiranja

- Izrada proizvoda za jačanje kapaciteta prema stvarnim potrebama sektora vodnih usluga;
- Kontinuirana isporuka proizvoda za jačanje kapaciteta prema odgovarajućim standardima kvalitete;
- Uspostavljanje sheme certificiranja zaposlenih u sektoru.

5. Podizanje svijesti i promocija sektora vodnih usluga

- Aktivno uključivanje JLS i njihovih udruženja u reformu sektora vodnih usluga, a posebno u proces lobiranja i zagovaranja za neophodna unaprjeđenja;
- Uključivanje javnosti i korisnika usluga u planiranje i donošenje odluka;
- Uspostavljanje uslova za kvalitetnu horizontalnu i vertikalnu saradnju, komunikaciju, koordinaciju i komplementarnost ideja, inicijativa i prijedloga svih aktera u sektoru vodnih usluga.
- Realizacija mjera koje će dovesti do kvalitetnih sistemskih promjena u stavovima i ophođenju svih aktera u sektoru.

Rješenja predložena ovim dokumentom kao i njihovi očekivani rezultati su u skladu i doprinose Općim principima razvoja utvrđenih Strateškim okvirom za BiH koji je usvojen od strane Vijeća ministara BiH. Posebno princip održivog rasta, kao jedan od općih principa razvoja, regulira „unaprjeđenje upravljanja okolišem i razvoj okolišne infrastrukture uz povećanje otpornosti na klimatske promjene.“ Pored toga, predložena rješenja i očekivani rezultati su u skladu s entitetskim strategijama za upravljanje vodama.

Svaki pozitivan učinak napora usmjerenih na reformu u ovom sektoru će se „preljevati“ i na ostale komunalne djelatnosti i na sektor voda i okoliša u cijelosti, a što je uključeno kroz Strategiju aproksimacije sektora okoliša u BiH sa okolišnom legislativom (EU-EAS BiH).¹⁹ Reforma sektora vodnih usluga je jedan od ključnih faktora razvoja sektora okoliša koji u ovom momentu ima veliki izazov kako sa primjenom domaćeg zakonodavstva tako i u pogledu usklađivanja sa EU legislativom i najboljim međunarodnim praksama. Pored toga, s obzirom na ključni uticaj vodnih usluga na ekonomski rast, unaprijeđeni sektorski okvir i prakse će značajno potpomoći razvoj na lokalnom nivou kao i razvoj BiH općenito.

¹⁹ Strategija je usvojena 2017. godine na nivou BiH u paketu sa akcionim planovima njenog provođenja na nivou oba entiteta i BD BiH, ali njena implementacija trenutno stagnira

8. Plan komuniciranja i zagovaranja

Br.	Korak/aktivnost	Vremenski okvir	Nosilac aktivnosti	resursi
1.	4. sastanak Platforme za dijalog i usvajanje Dokumenta o politikama	april 2019.	Aquasan mreža u BiH	Projekat RCDN
2.	Izrada konačne verzije Dokumenta o politikama prema komentarima i povratnim informacijama učesnika	juli 2019.	Aquasan mreža u BiH	Projekat RCDN
3.	5. sastanak Platforme za dijalog radi dogovora o akcionom planu	oktobar 2019.	Aquasan mreža u BiH	Projekat RCDN
4.	Nadležna državna, entitetska i kantonalna ministarstva su informirana i upoznata sa Dokumentom o politikama	oktobar 2019.	Učesnici Platforme za dijalog koji predstavljaju nadležna ministarstva	N/A
5.	Uprava vodnih agencija i fondova za zaštitu okoliša je informirana i upoznata sa Dokumentom o politikama	oktobar 2019.	Učesnici Platforme za dijalog koji predstavljaju agencije za vode i fondove	N/A
6.	Upravljačka tijela udruženja JLS i udruženja JVP/JKP su informirana i upoznata sa Dokumentom o politikama	oktobar 2019.	Učesnici Platforme za dijalog koji predstavljaju udruženja JLS i udruženja JVP/JKP	N/A
7.	Uprava međunarodnih agencija za razvoj i saradnju i razvojnih banaka su informirana i upoznata sa Dokumentom o politikama	oktobar 2019.	Odgovarajući učesnici Platforme za dijalog	N/A
8.	Promocija Dokumenta o politikama, razloga za njegovu izradu i preporuka na odgovarajućim događajima	oktobar 2019. i poslije	Svi učesnici Platforme za dijalog	N/A

Prilog 1. Učesnici sastanaka Platforme za dijalog

- BiH institucije i organizacije sa državnog, entitetskog i kantonalnog nivoa (nadležna ministarstva, agencije za vode i fondovi za zaštitu okoliša),
- Entitetska udruženja JLS i udruženja JVP/JKP i njihove regionalne mreže tj. NALAS i IAWD,
- Međunarodne finansijske institucije i međunarodne agencije/organizacije za razvoj i saradnju, uključujući i Delegaciju Evropske unije u BiH.

Prilog 2. Potreban angažman interesnih strana i njihova koordinacija

Državni nivo:

- ✓ Usvajanje Dokumenta o politikama kojim bi se promovirale potrebe i zagovaralo provođenje reformi sektora vodnih usluga u BiH Utvrđivanje i provođenje politika i osnovnih principa rada Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine u sektoru vodnih usluga;
- ✓ Za usvojene strateško-planske dokumente za oblast okoliša (EAS BiH) osigurati provođenje i, u saradnji sa entitetima, usvajanje implementacijskih planova (DSIP-a i APID-a) za provođenje EU direktive o vodi za piće i o urbanim otpadnim vodama, te izradu i usvajanje entitetskih strategija i BiH strategije zaštite okoliša, te izvještavanje o njihovom provođenju;
- ✓ Definirati ulogu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u sektoru vodnih usluga;
- ✓ Inkorporirati Dokument o politikama u godišnje planove rada Ministarstva;
- ✓ Izvršiti prioritizaciju projekata, aplikacija za sredstva EU i drugih MFI-e i izvještavanje o istim.

Entitetska i kantonalna ministarstva:

- ✓ Usvajanje Dokumenta o politikama kojim bi se promovirale potrebe i zagovaralo provođenje reformi sektora vodnih usluga u BiH u uključivanje Dokumenta o politikama u planove rada resornih entitetskih ministarstava;
- ✓ Osigurati veze i sinergiju sa drugim ključnim aktivnostima u sektoru voda (npr. zaštita kvaliteta vode, zaštita vodnih resursa, planovi upravljanja vodnim slivovima, itd.) kao i uspostaviti veze novih odredbi za vodne usluge sa postojećim zakonima o vodama na entitetskom i kantonalnom nivou;
- ✓ Izvršiti jačanje kapaciteta za programiranje, prioritizaciju i implementaciju projekata u oblasti zaštite okoliša i voda iz domaćih i međunarodnih izvora u okviru postojećih institucija za upravljanje vodama, fondova za zaštitu okoliša te kantonalnih zavoda i agencija;
- ✓ Unaprjeđenje postojećih propisa ili izrada i usvajanje novih propisa, posebno kroz definiranje novih odredbi za uvođenje nedostajućih mehanizama: uspostavljanje regulatora vodnih usluga, obaveze potpisivanja ugovora o pružanju javnih vodnih usluga između JLS i JVP/JKP, primjene jedinstvene tarifne metodologije, subvencioniranja socijalno ugroženih kategorija korisnika vodnih usluga, strateškog i poslovnog planiranja, obaveze vođenja i održavanja registra imovine, monitoringa provođenja regulative i izvještavanja na osnovu pokazatelja, uključujući i praćenje pokazatelja uspješnosti poslovanja JVP/JKP (*benchmarking*), obaveze redovnog jačanja kapaciteta, definiranje nadležnog ministarstva za vodne usluge (prati i evaluira rad JLS i JVP/JKP), usklađivanje propisa sa EU direktivama, odnosno transponiranje EU direktiva u BiH zakonodavstvo i sl.;
- ✓ Institucionalizacija jačanja ljudskih kapaciteta u važećim propisima uključujući uspostavljanje obaveza redovnog obučavanja certificiranja obučenog osoblja, odnosno zaposlenika JLS i JVP/JKP;

- ✓ Osiguranje podrške iz entitetskih i kantonalnih budžeta za sufinansiranje izgradnje vodne infrastrukture i osiguranje garancija za sredstva međunarodnih finansijskih institucija;

Agencije za vode, fondovi za zaštitu okoliša, kantonalne i općinske institucije za planiranje izgradnje i razvoja (prema svojim funkcijama):

- ✓ Izdvojiti finansijska sredstva za podršku pripreme i provođenja programa za jačanje kapaciteta sufinansiranjem iz sredstava prikupljenih vodnih naknada;
- ✓ Uspostaviti i osposobiti kapaciteta za pripremu i implementaciju infrastrukturnih projekata vodnih usluga i mjera iz planova upravljanja vodnim područjima te programiranje utroška vlastitih i sredstava iz drugih izvora, predlaganje izvora financiranja za nove projekte, prioritetizaciju i apliciranje za sredstva za infrastrukturne projekte, te izvještavanje o napretku njihove realizacije;
- ✓ Osigurati redovno izdvajanje budžetskih sredstava za podršku rada entitetskih udruženja JLS, entitetskih udruženja JVP/JKP i sličnih udruženja prema ostvarenim rezultatima na godišnjem nivou u svrhu uspostavljanja sistema za jačanje kapaciteta JLS i JVP/JKP;
- ✓ Osigurati podršku JLS i JVP/JKP u pripremi i provođenju projekata unaprjeđenja vodnih usluga i usklađivanja sa ciljevima iz planova upravljanja vodnim područjima i zahtjeva iz EU direktiva;
- ✓ Uspostaviti poticaje za jačanje kapaciteta kroz subvencioniranje učešća zaposlenika JVP/JKP i JLS u programima jačanja kapaciteta, a posebno za manje JLS i JVP/JKP.

JLS i JVP/JKP:

- ✓ Osigurati potpisivanje ugovora o pružanju javnih vodnih usluga između JLS i JVP/JKP u svrhu definiranja međusobnih prava i obaveza, uloga i odgovornosti uključujući njihovo provođenje;
- ✓ Izraditi katastar podzemne infrastrukture u JLS i izraditi socijalnu kartu radi subvencioniranja socijalno ugroženih kategorija;
- ✓ Izraditi i provoditi strateške poslovne planove JVP/JKP;
- ✓ Osigurati kontinuiranu primjenu tarifne metodologije i tarifa koje pokrivaju troškove;
- ✓ Redovno i u kontinuitetu učestvovati u prikupljanju i objavi pokazatelja poslovanja uključujući provođenje monitoringa o uspješnosti poslovanja JVP/JKP (*benchmarking*);
- ✓ Investirati u jačanje operativnih i finansijskih pokazatelja JVP/JKP i JLS, u svrhu povećanja kvalitete i održivosti vodnih usluga i održivosti JVP/JKP kao i održivosti kapitalnih investicija;
- ✓ Aktivno uključivati JLS u proces izgradnje kapaciteta i povećati umrežavanja sa ostalim učesnicima u oblasti vodnih usluga;
- ✓ Uspostaviti programe podsticaja za JLS i JVP/JKP zasnovane na učinku.

Međunarodne finansijske institucije i donatori:

- ✓ Osigurati podršku političkom zagovaranju promjena i reformi u sektoru vodnih usluga u BiH, uključujući i finansijsku podršku provođenju ključnih elemenata reforme sektora vodnih usluga (legislativa i regulativa, izgradnja kapaciteta i sl.);
- ✓ Osigurati finansijsku podršku razvoju i provođenju novih programa obuke posebno onih koje se odnose na oblast odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda;

- ✓ Osigurati podršku jačanju kapaciteta za programiranje i implementaciju projekata u svrhu kvalitetnije pripreme projekata unaprjeđenja vodnih usluga i provjere dugoročne održivosti izgrađenih objekata;
- ✓ Subvencionirati učešće JVP/JKP u programima obuke, a posebno za ona JVP/JKP koja pripremaju ili implementiraju kapitalne infrastrukturne investicije;
- ✓ Osigurati financijsku podršku razvoju projekata angažiranja mladih stručnjaka u oblasti voda i zaštite okoliša, odnosno vodnih usluga;
- ✓ Osigurati investicije u izgradnju nove i rehabilitaciju postojeće infrastrukture;
- ✓ Definirati jačanje kapaciteta i dugoročnu održivost kapitalnih investicija kao glavni uslov za financiranje projekata u sektoru vodnih usluga;
- ✓ Uspostaviti poticaje za JLS i JVP/JKP za poštivanje propisa i praćenjem njihove primjene;
- ✓ Podržati JVP/JKP da unaprjeđuju svoju financijsku učinkovitost radi postizanja kreditne sposobnosti i pristupa komercijalnom financiranju;

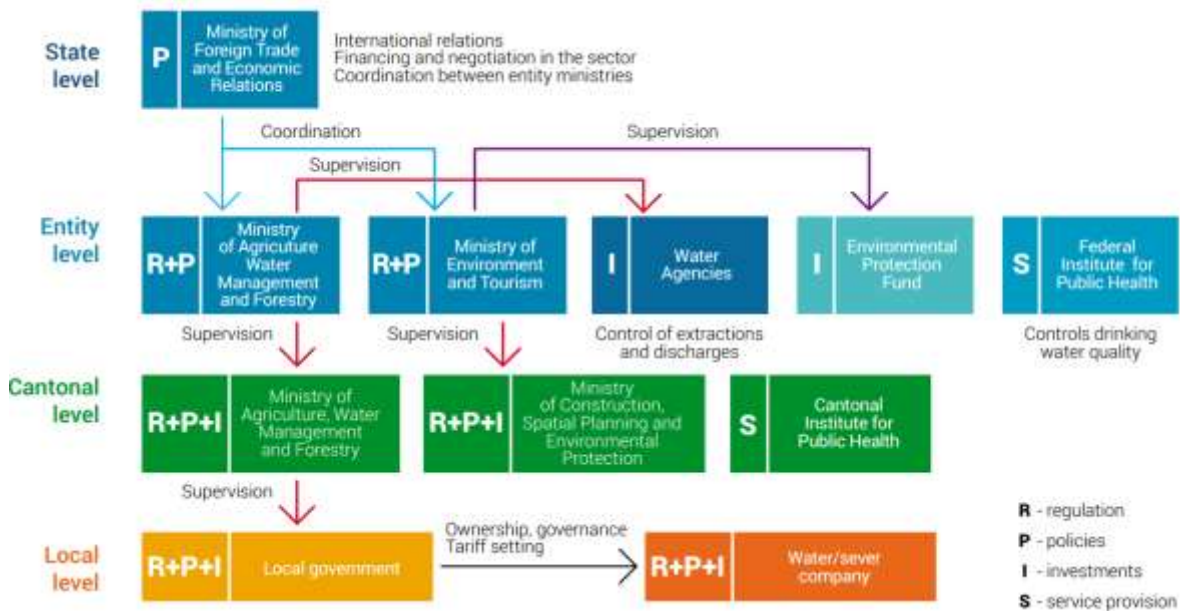
Savezi JLS i udruženja JVP/JKP u saradnji sa Aquasan mrežom u BiH:

- ✓ Uspostaviti sistema kontinuiranog i redovnog obučavanja zaposlenika JLS i JVP/JKP u svrhu jačanja njihovih ljudskih, organizacionih i institucionalnih kapaciteta;
- ✓ Promovirati i poticati zapošljavanja mladih stručnjaka u sektoru vodnih usluga, apliciranje i implementacija projekata koji promoviraju ovaj pristup;
- ✓ Razviti proizvode i programe za jačanje kapaciteta prema stvarnim potrebama zaposlenika JLS i njihovih JVP/JKP uključujući i organiziranje isporuke istih;
- ✓ Osigurati uključivanje građana i javnosti u svrhu podizanja svijesti i povećanja razumijevanja za potrebe reformiranja vodnih usluga u BiH, odnosno u RS i F BiH;
- ✓ Organizirati redovne sastanke svih interesnih strana sa ciljem promoviranja reforme sektora u BiH;
- ✓ Promovirati važnost sektora vodnih usluga i potrebnih unaprjeđenja za održivi razvoj sektora.

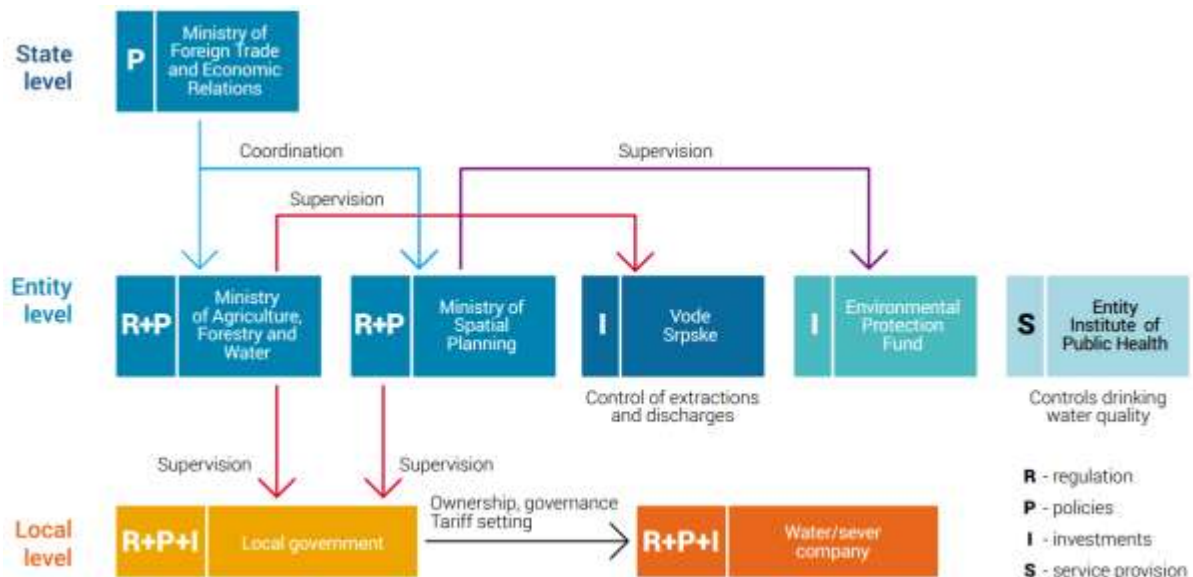
Prilog 3. Organizacija sektora vodnih usluga u BiH

U nastavku je dat prikaz organizacije sektora vodnih usluga u BiH (na engleskom jeziku)²⁰

Slika 1: Organizacija sektora vodnih usluga u FBiH

Slika 2: Organizacija sektora vodnih usluga u RS

²⁰ Izvor: Stanje sektora – Regionalni izvještaj 2018, Svjetska banka, 2019